

Brevvekslingen mellom Schiller og Goethe 1794

1. Til Goethe

Høyvelbårne herre,

Høyt ærede herr geheimråd.

Det vedlagte arket uttrykker ønsket til en gruppe mennesker som setter Dem uendelig høyt, om at De skal bærene det der omtalte tidsskriftet¹ med Deres bidrag, hvis verdi og nivå ikke levner rom for uenighet blant oss. Den beslutning Deres Høyvelbårenhet vil fatte om å støtte vårt forehavende, vil få avgjørende betydning for tidsskriftets suksess, og det er med den største selvfølge vi underkaster oss alle de betingelser De måtte stille for å innvilge vårt ønske.

Her i Jena har herrene Fichte, Woltmann og von Humboldt² gått sammen med meg om utgivelsen av dette tidsskriftet, og da alle innkomne manuskripter, i samsvar med nødvendig fremgangsmåte, må bedømmes av et engere kollegium, så ville vi være Deres Høyvelbårenhet evig takknemlighet skyldig hvis De ville tillate oss fra tid til annen å forelegge Dem et av de innsendte manuskriptene til bedømmelse. Jo større og nærere Deres

andel i vårt forehavende er, desto mer vil dets verdi stige hos det publikum vi mest ønsker anerkjennelse fra.

I høyaktelse forblir jeg

Deres Høyvelbårenhets

lydigste tjener og oppriktigste beundrer

Jena, 13. juni 1794.

F. Schiller

2. Til Schiller

Deres Velbårenhet

vekker en dobbelt behagelig forventning i meg, både til tidsskriftet som De akter å utgi, og til den deltagelsen De inviterer meg til. Jeg vil med glede og med hele mitt hjerte slutte meg til Deres selskap.³

Dersom det skulle finnes noe blant mine utrykte saker som kunne være egnet til en slik publikasjon, så deler jeg det gjerne med Dem; men ganske sikkert vil også en nærmere tilknytning til så fremragende menn igjen sette fart i mangt et arbeid som til nå er blitt liggende uferdig.

Det vil ikke minst være svært interessant å bli enig om

de prinsipper som de innsendte skrifter skal bedømmes etter, hvordan innhold og form skal pleies for at dette tidsskriftet skal utmerke seg fremfor andre og opprettholde dets fortrinn i det minste i en del år.

Jeg håper snart å kunne samtale muntlig om dette og overrekker mine beste hilsener til Dem og Deres ærede medarbeidere.

Weimar, den 24. juni 1794
Goethe.

3. Til Schiller

De mottar herved Schochers avhandling⁴ tilbake med takk. Det jeg forstår av den, liker jeg ganske godt, resten vil han vel med tid og stunder oppklare for meg.

Sender samtidig Diderot og Moritz,⁵ og håper slik å gjøre min forsendelse både nyttig og behagelig.

Motta en vennskapelig hilsen fra meg, og vær forsikret om at jeg gleder meg riktig så mye til en fremtidig utveksling av ideer med Dem. Overrekk også mine hilsener til din krets. Jeg er uventet blitt pålagt å bli med til Dessau, og jeg må dermed avstå fra et snarlig gjensyn med mine venner i Jena.

Weimar, den 25. juli 1794
Goethe.

4. Til Goethe

Jena, den 23. august 1794

Man brakte meg i går den gledelige nyhet at De var kommet tilbake fra Deres reise. Vi kan altså kanskje igjen håpe å se Dem hos oss en gang om ikke altfor lenge, noe jeg for min del har et hjertelig ønske om. Samtalene med Dem nylig⁶ har brakt hele min tankemasse i bevegelse, for de omhandlet et emne som har opptatt meg sterkt i en årrekke. I så mange ting som jeg ikke helt kunne bli enig med meg selv om, har deres ånds anskuelseskraft (for slik må jeg betegne det totalinntrykket Deres ideer hadde på meg) tent et uventet lys i meg. Jeg manglet objektet, kroppen, til flere spekulative ideer,⁷ og De førte meg på sporet av det. Deres iakttagende blikk, som hviler så stille og rent på tingene, setter Dem aldri i fare for å havne på de avveier som både spekulasjonen og den vilkårlige forestillingsevnen som bare adlyder seg selv, så lett havner

på. I Deres riktige intuisjon ligger alt, og mye mer komplett, som analysen strevsomt søker, og bare fordi det ligger i Dem som et hele, er Deres rikdom skjult for Dem selv; for dessverre vet vi bare det vi skjelner. Mennesker av Deres slag vet derfor sjelden hvor langt frem de er nådd og hvor liten grunn de har til å låne av filosofien, som bare kan lære av Dem. Filosofien kan bare analysere det den blir gitt, men selve det å gi er ikke analytikerens sak, det er geniets, som under den dunkle men sikre innflytelsen fra den rene fornuft binder sammen etter objektive lover.

I lang tid har jeg, riktignok på avstand, fulgt utviklingen av Deres ånd og med stadig økende beundring lagt merke til den veien De har staket opp. De søker det nødvendige i naturen, men De søker det langs den vanskeligste vei, som vel enhver svakere kraft nødig ville legge ut på. De sammenfatter hele naturen for å kaste lys over det enkelte, i helheten av sine fremtredelsesmåter søker De etter forklaringsgrunnen for individet. Fra den enkle orden stiger De, skritt for skritt, opp til de mer kompliserte, for endelig å bygge den mest kompliserte orden av alle, mennesket, genetisk av materialet fra hele naturens byggverk. Ved at De liksom skaper det på nytt i naturen, forsøker De å trenge inn i dets skjulte virkemåte. En stor og i sannhet heltetmodig idé, som i all klarhet viser i hvilken grad Deres ånd favner sine forestillingers rike helhet i en skjønn enhet. De kan vel aldri ha håpet at livet Deres skulle strekke til for å nå et slikt mål, men bare det å slå inn på en slik vei er mer verdt enn å gå en hvilken som helst annen til ende – og De har valgt, som Akilles i *Iliaden* mellom Ftia og udødeligheten.⁸ Hvis De var blitt født som greker, ja bare som italiener, og hvis De fra vuggen hadde vært omgitt av en utsøkt natur og en idealiserende kunst, så ville veien Deres vært uendelig mye kortere, ja kanskje helt overflødig. Da ville De opptatt det nødvendiges form alt i den første anskuelsen av tingene, og med Deres første erfaringer ville den store stil blitt utviklet i Dem. Vel, siden De er født som tysker, siden Deres greske ånd ble støpt i et nordisk kar, så hadde De intet annet valg enn enten selv å bli til en nordisk kunstner eller med tankekraft å erstatte det som virkeligheten holdt frem for Deres forestillingsevne og slik så å si føde et Grekenland ad fornuftens vei. I den livsepoken der sjelen danner sin indre verden av den ytre, hadde De, omringet av mangelfulle skapninger, opptatt i Dem en vill og

nordisk natur. Da oppdaget Deres seirende, sitt stoff overlegne geni av egen kraft denne mangelen, og denne erkjennelsen ble styrket utenfra av bekjentskapet med den greske natur. Nå måtte De korrigere den gamle, dårligere naturen, som allerede var en byrde for Deres forestillingskraft, med et bedre mønster som Deres ånd selv skapte, og det kan ikke skje på annen måte enn ved hjelp av ledende begreper. Men denne logiske retningen som ånden må slå inn på i refleksjonen, kommer ikke overens med den estetiske, som er det eneste den kan skape ut fra. De stod altså overfor enda en oppgave, for slik De gikk fra anskuelse til abstraksjon, måtte De nå omsette begreper i intuitive erkjennelser og tanker i følelser igjen, fordi sistnevnte er det eneste geniet kan skape ut fra.

Omtrent slik bedømmer jeg Deres åndelige utvikling, og De er selv den beste til å vurdere om jeg har rett. Hva De imidlertid vanskelig kan vite (fordi geniet alltid er sin egen største hemmelighet), er hvor skjønt Deres filosofiske instinkt stemmer overens med de rene resultater av den spekulerende fornuft. Ved første øyekast virker det riktignok som om det ikke kunne finnes to større motsetninger enn den spekulative ånd, som utgår fra enheten, og den intuitive, som utgår fra det mangfoldige. Men hvis den førstnevnte med oppriktig og rent sinn søker erfaringen, og den andre med selvstendig, fri tankekraft søker lovmessigheten, så kan de to ikke unngå å møte hverandre på halvveien. Riktignok befatter den intuitive ånd seg bare med individer og den spekulative seg bare med arten. Men dersom den intuitive er genial og søker de nødvendige egenskaper i det empiriske, så vil han rett nok alltid skape individer, men med artens egenskaper; og dersom den spekulative ånd er genial og ikke mister erfaringen idet han hever seg over den, så vil han rett nok alltid bare skape arter, men med livets mulighet og med en grunnfestet forbindelse til virkelige objekter.

Men nå merker jeg⁹ at jeg er i ferd med å skrive en avhandling i stedet for et brev – jeg håper De unnskylder det med den livlige interesse dette emnet har fylt meg med; og dersom de ikke skulle kjenne igjen Dem selv i dette speilet, så ber jeg Dem, ikke løp vekk fra det.

Det lille skriftet av Moritz som herr v. Humboldt ber om å få beholde noen dager til, leste jeg med stor interesse og har det å takke for enkelte svært viktige lærdommer. Det er en sann glede å gjøre tydelig rede for en

instinktartig fremgangsmåte, som også svært lett kan føre galt av sted, og slik korrigere følelser ved hjelp av lovmessigheter. Når man forfølger Moritz' ideer, så ser man etter hvert en riktig så vakker orden tre frem av språkets anarki, og om manglene og grensene som hefter ved språket vårt avsløres med en gang, så opplever man jo også dets styrke og vet dermed hvordan og til hva man bør bruke det.

Diderots verk, særlig den første delen, er svært underholdende og preget av en nokså oppbyggelig diskresjon, gjenstanden tatt i betraktning. Også dette skriftet ber jeg om å få beholde her noen dager til.

Nå ville det vært godt om det nye tidsskriftet snart kunnet blitt stablet på bena, og da De kanskje kunne finne Dem i å åpne det første nummeret, så tar jeg meg den frihet å spørre Dem om De ikke pø om pø kunne tenke Dem å la romanen Deres trykke der?¹⁰ Dersom og så snart De bestemmer Dem for dette, så ville De vise meg en stor gunst ved å gi meg beskjed om det. Mine venner og likedan min hustru sender sine hjertelige hilsener, og jeg forblir, i høyaktelse,

Deres lydigste tjener
Schiller.

5. Til Schiller

Til fødselsdagen min denne uken hadde jeg ikke kunnet ønske meg en bedre gave enn Deres brev, der De, med vennskapelig hånd, oppsummerer min eksistens og gjennom Deres deltagelse oppmuntrer meg til å gjøre mer energisk bruk av mine krefter.

Ren nytelse og sann nytte kan bare være gjensidig, og jeg gleder meg til ved leilighet å fortelle Dem: hva samtalene med Dem har gitt meg, hvordan de dagene er som begynnelsen på en ny tidsregning og hvor tilfreds jeg er med å ha gått min egen vei uten særskilt oppmuntring når det nå virker som om vi, etter et så uventet møte, vil fortsette på vår vei sammen. Jeg har alltid satt pris på det redelige og så sjeldne alvorret som viser seg i alt De har skrevet og gjort, og jeg kan nå også hevde å ha blitt kjent med Deres åndelige utvikling, særlig i de siste årene. Når vi har klargjort for hverandre de stedene vi per dags dato har kommet til, vil vi kunne arbeide desto mer uavbrutt sammen.

Alt ved meg og i meg vil jeg med glede dele med Dem. For fordi jeg føler svært sterkt at mitt forehavende langt overstiger det som er tildelt meg av menneskelig kraft og dens jordiske varighet, så ønsker jeg å deponere et og annet hos Dem og derigjennom ikke bare bevare det, men også gi det liv.

Hvor stor fordel Deres deltagelse vil være for meg, vil De snart se selv når De, ved nærmere bekjentskap, oppdager en slags dunkelhet og ubesluttksomhet som jeg ikke kan mestre, selv om jeg er meg den meget bevisst. Men slike fenomener finnes det flere av i vår natur, som vi jo likevel gjerne lar oss regjere av, såfremt den ikke er altfor tyrannisk.

Jeg håper snart å kunne tilbringe litt tid hos Dem, og da vil vi snakke ut om mangt.

Dessverre ga jeg romanen min til *Unger*¹¹ få uker før Deres invitasjon, og de første trykte arkene er allerede i mine hender. Mer enn én gang har jeg i denne tiden tenkt at den ville passet ganske godt i tidsskriftet; det er det eneste jeg har for øyeblikket som er av et visst omfang og som er en problematisk komposisjon av det slaget de gode tyskere liker.

Den første boken sender jeg så snart korrekturbladene foreligger. Det er så lenge siden den ble skrevet at jeg nå egentlig bare fungerer som utgiver.

Hvis det ellers fantes noe blant ideene mine som kunne skrives ut til nevnte formål, så ville det være en enkel sak å bli enige om den mest egnede form, og utførelsen ville ikke ta lang tid.

Ha det riktig så godt og skjenk meg en tanke i Deres krets.
Ettersburg, den 27. august 1794.
Goethe.

6. Til Schiller

De vedlagte arkene kan jeg bare sende til en venn som jeg kan håpe vil komme meg i møte. Når jeg leser gjennom dem igjen, forekommer jeg meg som den gutten som forsøkte å tømme havet med smilehullet sitt.¹² Likevel ber jeg Dem tillate meg flere slike improvisasjoner i fremtiden, de vil stimulere og live opp samtalen og gi den retning. Ha det riktig så godt.

Weimar, den 30. august 1794.
Goethe.

Vedlegg¹³

I hvilken utstrekning ideen: «skjønnhet er fullkommenhet med frihet» kan anvendes på organiske vesener.

Et organisk vesen er så mangesidig i sitt ytre, i sitt indre så mangfoldig og uttømmelig, at man ikke kan innta nok ståsteder for å overskue det, ikke danne nok organer ved seg selv til å analysere det uten å drepe det. Jeg gjør et forsøk på å anvende ideen: «skjønnhet er fullkommenhet med frihet» på organiske vesener.

Lemmene til alle levende vesener er dannet slik at de kan nyte sin tilværelse, opprettholde livet og forplante seg, og i denne forstand kan alt levende betegnes som fullkomment. Denne gang vender jeg meg omgående til de såkalt mer fullkomne dyrene.

Hvis et dyrs lemmer er dannet slik at denne skapningen bare på svært begrenset vis kan uttrykke sin tilværelse, så oppfatter vi dette dyret som stygt; for når et organisk vesens tilværelse er begrenset til ett formål, medfører det at det ene eller andre lemmet blir overutviklet og slik blir til hinder for den frie bruken av de andre lemmene.

Idet jeg betrakter dette dyret, rettes min oppmerksomhet mot de delene som er overutviklet i forhold til de andre, og skapningen kan på grunn av sin mangel på harmoni heller ikke gjøre noe harmonisk inntrykk på meg. Dermed er muldvarpen fullkommen, men stygg, fordi dens skikkelse bare tillater få og begrensede handlinger og overvekten til visse deler av den gjør den uformelig.

Bare for at et dyr uhindret skal kunne dekke sine nødvendige, begrensede behov må det altså være fullkomment organisert; bare dersom det i tillegg til å dekke sine behov har så mye kraft og potensial at det kan utføre vilkårlige, nær sagt formålsløse handlinger, så vil det også i det ytre gi oss et bilde på begrepet *skjønnhet*.

Når jeg sier at dette dyret er vakkert, ville det altså være forgiveves å forsøke å bevise denne påstanden ved hjelp av en eller annen tallmessig proporsjon. Jeg hevder kanskje ikke mer enn: på dette dyret står alle lemmene i et slikt forhold til hverandre at ingen er til hinder for de andre, ja at nødvendighet og behov snarere er gjemt, skjult for mine øyne, av lemmenes fullkomne likevekt, slik at det bare ser ut som om dyret handler fritt og vilkårlig. Tenk på en hest som bruker sine lemmer i frihet.

Hvis vi nå beveger oss opp til mennesket, så finner vi det nesten løsrevet fra de animalske lenker, dets lemmer i en mild under- og sideordning og mer enn lemmene til noe annet dyr underkastet viljen og egnet ikke bare til alle slags gjøremål, men også til det åndelige uttrykk. Jeg henviser her bare til måten vi bruker fakter til å uttrykke oss på, et språk som er undertrykt hos veloppdragne mennesker og som etter min mening hever mennesket over dyrene i like stor grad som det verbale språket.

For å utvikle begrepet om det vakre mennesket ad denne veien, må utallige forhold tas i betraktning, og det er en lang vei å gå før frihetens høye begrep vil kunne krone den menneskelige fullkommenheten, også i det sanselige.

Jeg må legge til en ting her. Vi kaller et dyr vakkert når vi opplever at det *kan* bruke sine lemmer fritt; når det virkelig bruker dem etter eget forgodtbefinnende, slukes ideen om skjønnheten av opplevelsen av det veldresserte, behagelige, lette, fortreffelige osv. Man ser altså at skjønnhet egentlig fremmes av en kombinasjon av *ro* med *kraft*, *uvirksomhet* med *potensial*.

Hvis tanken på en kraftutfoldelse er for nært knyttet til eksistensen til et legeme, eller et lem på dette legemet, så virker det som det skjønnne brått fordamper. Derfor formet antikkens kunstnere selv sine løver med den høyeste grad av ro og likegyldighet for også her å lokke frem den følelsen vi griper skjønnheten med.

Jeg vil altså si: Skjønt kaller vi et fullkomment organisert vesen når vi i betraktningen av det kan tenke oss, *at det, når det måtte ønske det, kan gjøre fri, mangfoldig bruk av alle sine lemmer*; den høyeste følelsen av skjønnhet er dermed forbundet med følelsen av tillit og håp.

Jeg vil tro at en undersøkelse av den animalske og menneskelige skikkelse langs disse linjene burde borge for vakre perspektiver og skissere interessante forhold.

Særlig ville, som nevnt ovenfor, proporsjonsbegrepet, som vi alltid tror vi bare uttrykker ved hjelp av tall og mål, slik bli formulert i åndeligere formler, og det er å håpe at disse åndelige formlene til slutt vil komme fremgangsmåten til de største kunstnere i møte hvis verker er bevart, og samtidig vil omfatte de skjønnne naturproduktene som fra tid til annen viser seg for oss i levende live.

Høyst interessant vil i den sammenheng betraktningen være av hvordan man kan frembringe karakterer uten å

forlate det skjønnnes sirkel, hvordan man kan fremstille begrensning og forutbestemthet til noe spesifikt uten å skade friheten.

Dersom en slik undersøkelse skal skille seg fra andre og være til virkelig nytte for fremtidige venner av natur og kunst, må den ha et anatomisk-fysiologisk grunnlag; men det er vanskelig å tenke seg en form som er egnet til å presentere et så mangslungent og vidunderlig sakskompleks i sin helhet.

7. Til Goethe

Jena, den 31. august 1794

Da jeg vendte tilbake fra Weibenfels, der jeg hadde hatt en sammenkomst med min venn Körner¹⁴ fra Dresden, mottok jeg det nest siste brevet Deres. Dets innhold var dobbelt gledelig. For jeg ser der at jeg traff Deres egen oppfatning i mitt syn på Deres vesen og at De ikke mislikte den oppriktigheten jeg lot mitt hjerte tale med. Vårt sene bekjentskap, som imidlertid vekker mangt et skjønt håp i meg, er for meg nok et bevis på at man ofte gjør mye bedre i å la tilfeldighetene råde enn å ile forut for den med overdreven geskjeftighet.

Hvor sterkt mitt ønske enn var om å tre inn i en nærere forbindelse til Dem enn det som er mulig mellom forfatterens ånd og hans mest oppmerksomme leser, så begriper jeg nå fullt ut at de så ulike veiene som De og jeg vandret på, ikke kunne ha ført oss hensiktsmessig sammen før nettopp nå. Nå kan jeg imidlertid håpe at vi kan vandre sammen på den veien som fortsatt ligger fremfor oss, og med desto større nytte, siden de siste reisefellene på en lang ferd alltid har mest å si til hverandre.

Fra meg kan De ikke forvente en stor rikdom av ideer. Det er dette jeg vil finne hos Dem. Mitt behov og min streben er å gjøre mye av lite, og dersom De skulle få nærmere kjennskap til hvor fattig jeg er på det man kaller tilegnet erkjennelse, så vil De kanskje medgi at jeg i et og annet kan ha lykket med det. Fordi min tankekrets er mindre, så løper jeg desto raskere og oftere rundt den, og kan derfor utnytte min lille seddelbunke bedre og skape et mangfold i formen som mangler i innholdet. De bestreber Dem på å forenkle Deres store idéverden, jeg søker variasjon for min beskjedne kontantbeholdning. De har et kongerike å regjere, jeg bare en middels tallrik familie av

begreper, som jeg så gjerne skulle utvide til en liten verden.

Deres ånd virker i ekstraordinær grad intuitivt, og alle Deres tenkende krefter synes i konflikttilfeller å føye seg etter fantasiens domsavsigelse. I grunnen er dette det høyeste mennesket kan gjøre av seg selv, så snart det lykkes ham å generalisere sin anskuelse og gjøre sine følelser normgivende. Det er dette De streber etter, og i hvilken grad har De ikke lykkes! *Min* forstand virker egentlig mer symboldannende, og dermed svever jeg som en hybridskapning mellom begrep og anskuelse, mellom regel og følelse, mellom det tekniske hode og geniet. Det er dette som, i særdeleshet i de tidlige årene, ga meg et temmelig keitete uttrykk både på filosofiens og diktningens område; for vanligvis tvang poeten seg frem når jeg skulle filosofere, og den filosofiske ånden når jeg ville dikte. Fortsatt hender det ofte at fantasien forstyrrer abstraksjonene mine og den kalde fornuften diktningen min. Hvis jeg kan bli herre over disse to kreftene slik at jeg blir fri til å sette grensene for dem, så har jeg noe skjønt i vente; men dessverre, etter at jeg har begynt å kjenne mine moralske krefter godt og å kunne bruke dem, har en sykdom begynt å undergrave mine fysiske krefter. En stor og allmenn åndsrevolusjon vil jeg neppe ha tid i meg til å gjennomføre, men jeg vil gjøre det jeg kan, når byggverket til slutt raser sammen, så vil jeg kanskje likevel ha klart å berge det bevaringsverdige ut av flammene.

De ønsket at jeg skulle snakke om meg selv, og jeg har gjort bruk av denne tillatelsen. I tillit legger jeg frem disse betroelsene, og håper De vil lese dem med kjærlighet.

Jeg avstår i dag fra å gå i detalj om artikkelen Deres, som fører våre samtaler om dette emnet rett inn på det mest fruktbare spor. Mine egne undersøkelser, utført ad en annen vei, har brakt meg til et temmelig samsvarende resultat, og i de vedlagte papirene vil De kanskje finne ideer som kommer Deres egne i møte. Jeg la dem fra meg for halvannet år siden, og både i denne henseende og på grunn av deres konkrete foranledning (de var ment for en ettergivende venn) kan det være grunn til å unnskyldes deres uferdige karakter. Siden har de imidlertid fått et bedre fundament og nådd en større bestemthet i meg, som turde føre dem svært mye nærmere Deres egne.

Jeg kan ikke uttrykke sterkt nok hvor mye jeg beklager at *Wilhelm Meister* er tapt for tidsskriftet vårt. Imidlertid håper jeg Deres fruktbare ånd og vennskapelige interesse

for vårt prosjekt vil frembringe en erstatning for dette tapet. Dermed vil Deres hengivne lesere vinne dobbelt. I artikkelen fra *Thalia*¹⁵ som jeg legger ved, finner De enkelte ideer fra Körner¹⁶ om deklamasjon som jeg tror De vil sette pris på. Alle her sender Dem sine vennskapelige hilsener, og jeg er med den hjerteligste beundring

Deres
Schiller.

8. Til Schiller

De oversendte manuskriptene samt fragmentet om det opphøydes utvikling¹⁷ har jeg lest med stor glede og på ny kunnet overbevise meg selv om at vi ikke bare interesserer oss for de samme emnene, men at vi også er overens i måten vi betrakter dem på. Vi er enige om alle hovedpunktene, ser jeg, og hva gjelder avvikene i standpunkt, forbindelsesmåte, uttrykk, så vitner disse om sakens rikdom og det korresponderende mangfoldet av subjekter. Jeg vil nå gjerne be Dem om at De litt etter litt deler med meg alt De allerede har skrevet og publisert om denne materien, slik at jeg uten tap av tid kan rekapitulere det.

I den sammenheng har jeg et forslag: Neste uke reiser hoffet til Eisenach, og jeg vil i fjorten dager være så alene og uavhengig som jeg kan bli i overskuelig fremtid. Kunne De ikke tenke Dem å besøke meg i dette tidsrommet? bo og arbeide hos meg? De ville kunne arbeide i fred med alt De ønsker. Vi kunne samtale når det passer oss, treffe venner med samme sinnelag, og når vi sier farvel, vil det ikke ha vært forgjeves. De vil kunne leve akkurat slik De ønsker og innrette Dem mest mulig som om De var hjemme. Dermed ville jeg kunne vise Dem det viktigste av mine samlinger, og flere bånd ville knyttes mellom oss. Fra og med den fjortende vil jeg være beredt til å ta imot Dem. Til den stunden venter jeg med så mangt jeg har å si, ønsker Dem i mellomtiden alt godt.

Har De sett *Charis* av Ramdohr¹⁸ Jeg har med alle mine naturlige og kunstige organer forsøkt å gripe denne boken, uten å finne en eneste side ved den som jeg klarer å tilegne meg innholdet i.

De beste hilsener til Dem og Deres familie.

Weimar, den 4. september 1794
Goethe.

Oversatt av Eivind Lilleskjæret

Noter

1. *Die Horen*, som utkom månedlig med Schiller som redaktør. Tidsskriftet ble startet med de største forhåpninger, men allerede etter tre år gikk det inn som følge av likegyldighet både fra mange av medarbeidernes og fra publikums side. Det hentet sitt navn fra gresk mytologi, der *horaene* var årstidenes og den moralske ordens gudinner.
2. *Fichte*, Johann Gottlieb (1762-1814), filosof, professor i Jena fra 1793, utga i 1794 sin avhandling *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre*, som hadde stor betydning både for Schiller og for romantikken.
Woltmann, Karl Ludwig (1770-1817), historiker, etterfulgte Schiller som foreleser i historie i Jena fra 1794 til 1797.
Humboldt, Wilhelm von (1767-1835), språkfilosof, prøyssisk statsmann, grunnlegger av Universitetet i Berlin, nær venn av både Goethe og Schiller. Den reneste representanten for Weimar-klassisismens humanitetsidé.
3. Kladden til dette brevet er bevart, og viser at Goethe nølte med å akseptere invitasjonen og veide sine ord på gullvekt. Det var Schiller han nærte tvil til. Grunnen til at han til slutt ga sin hjertelige tilslutning, var snarere Fichte, som Goethe ventet seg store ting av etter utgivelsen av *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre*.
4. *Schocher*, Christian Gotthold, lærer i deklamasjon i Leipzig. Han ga i 1791 ut en avhandling om en grafisk fremstilling av talespråket.
5. *Diderot*, Denis (1713-1784); Goethe sikter til hans roman *Les bijoux indiscrets* fra 1748.
Moritz, Karl Philipp (1757-1793), forfatter som hadde innflytelse både på Goethe og Schiller. Goethe sikter her til hans *Versuch über die bildende Nachahmung des Schönen* (1786).
6. Den avgjørende samtalen fant sted mellom den 20. og den 23. juli.
7. Innsikter fremkommet som følge av filosofisk konstruksjon, en evne Schiller fremfor alt hadde utviklet gjennom studier av Kant.
8. *Iliaden* IX, 410 ff.
9. I manuskriptet eser håndskriften frem til dette avsnittet stadig mer ut. Man ser hvordan Schiller lar seg rive med av tankene sine. Nå senker han seg ned til et mer nøkternt nivå.
10. Schiller sikter til Goethes roman *Wilhelm Meisters Lehrjahre*.
11. *Unger*, Friedrich Gottlob (1753-1804), boktrykker og forlegger i Berlin.
12. Ifølge en legende forklarte gutten på denne måten Guds uendelighet og uutgrunnelighet for St. Augustin.
13. Goethe anstrenger seg her for å nærme seg Schillers ideer om det fullkomne og det skjønnne. Schiller vil ha oppfattet dette som en vennskapserklæring, og dette brevet kan slik sammenlignes med Schillers fødselsdagsbrev til Goethe (brev 4).
14. *Körner*, Christian Gottfried (1756-1831), dommer i Dresden, forfatter og musiker, Schillers generøse hjelper og venn.
15. Et tidsskrift Schiller grunnla i Mannheim i 1784 under navnet *Rheinische Thalia* og videreførte som *Neue Thalia* i Jena, men som han oppga til fordel for *Die Horen*.
16. En artikkel med tittelen «Ideen über die Deklamation».
17. Goethe sikter til andre halvdel av Schillers skrift «Vom Erhabenen», trykt i *Neue Thalia* med tittelen «Fortgesetzte Entwicklung des Erhabenen».
18. *Ramdohr*, Friedrich Wilhelm Basilius von (1752-1822), forfatter av *Charis oder über das Schöne und die Schönheit in den nachbildenden Künsten* (1793).